

Crítiques

La llibertat no depèn del lloc on vius

‘Els haiducs’, de Panait Istrati, és una novel·la coral amb un estol de personatges que lluiten contra els grans senyors feudals per venjar els dèbils

Anna Carreras

ELS HAIDUCS
Panait Istrati
Cal Carré
Traducció d'Anna Casassas
216 pàg. / 19,50 €

Els haiducs són els homes i les dones que no suporten l'opressió. Viuen al bosc i lluiten contra els rics. Són una figura històrica que es remunta a l'ocupació de Romania per part de l'Imperi Otomà a partir del segle XIV. La paraula (d'origen turc) es documenta per primera vegada en romanès al segle XVI. Panait Istrati (Braila 1884 - Bucarest, 1935), escriptor romanès d'origen grec que va escriure principalment en francès, coneixia molt bé la història del seu país. L'autor va aconseguir una sobtada celebritat entre el 1923 i el 1935, i després dels grans cataclismes de la història el seu nom es va anar apagant fins a quedar en l'oblit. Conegut amb el sobrenom del Gorki dels Balcans, l'editorial Cal Carré tradueix al català la seva novel·la més reivindicativa, *Els haiducs* (1925), gràcies a la bona feina d'Anna Casassas. La misèria, la malaltia i la depressió van empènyer l'autor a un intent de suïcidi quan es dirigia a Niça l'any 1921. Però per sort no ho va aconseguir.

Els haiducs és una novel·la coral amb un estol de personatges molt persistents: Floarea Codrîlor, capitana dels haiducs, amant del bosc, algú que no suporta el tedi ni la mediocritat, amiga dels homes lliures, justici-

HULTON ARCHIVE

era de la injustícia; Spilca, el monjo enamorat que es converteix en haiduc després que un terratinent li mati la companya, i Movila, que fuig amb tot el seu poble. *Els haiducs* són bandits rebels que per la justícia, la terra i la llibertat lluiten en una guerra irregular contra els grans senyors feudals per tal de venjar els dèbils malgrat l'apatia de les masses camperoles. La injustícia els porta a la revolta.

El pessimisme de la novel·la d'Istrati no triga a treure el cap: un dels bandits rebels constata, amb tristesa, que a tot arreu els tirans continuen regnant, fins i tot entre els mateixos haiducs, buits d'un suport real entre les masses. Malgrat aquesta realitat desesperada, *Els haiducs* és un cant a la revolta contra l'opressió, una crida per recomençar la lluita tantes vegades com calgui, escrita amb el lirisme d'un narrador sensible com és Istrati.

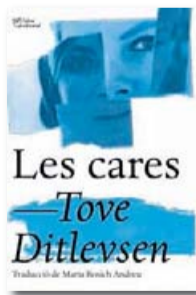
Un Robin Hood a la romanesa

Sota la imatge d'un recull de relats de bandits romànics, *Els haiducs* narra les aventures d'un grup d'insurgents quan, a principis del segle XX, els camperols morien a mans dels ocupants grecs i turcs, aliats amb els senyors feudals i la burgesia. Reunits al voltant d'una foguera, els haiducs lluitaven per fer justícia i, esperonats per la seva capitana Floarea, expliquen les experiències que els van empènyer a rebel·lar-se. Líric i al mateix temps duríssim, Istrati dona forma a l'esperit de la revolució en les veus dels seus protagonistes, els quals, com un desdoblament de Xahrazad, vessen passió a cada pas que fan i a cada història que expliquen vora el foc. Sempre reivindicatiu de la vida, amb les seves epopeies descobrim que els haiducs també poden viure a les ciutats, infiltrats a les files enemigues, perquè la llibertat no depèn del lloc on visquis.

Les similituds amb el mite anglès de Robin Hood són evidents. A banda de la lluita oberta contra els rics, a *Els haiducs* també s'hi llegeix el repartiment dels guanys entre els més necessitats. Més enllà de l'acció centrada en l'ocupació otomana, el llibre destaca per les reflexions filosòfiques sobre les aspiracions dels esclaus oprimits i víctimes d'abusos. El detallisme d'Istrati a l'hora de recrear un lloc, un temps, una manera de vestir i de viure és digne d'esment. Una versemblança d'acord amb la decisió de deixar paraules i expressions romaneses sense traduir, en cursiva, fet que transfereix autenticitat al text. El lèxic del llibre corre pels camps semàntics de les tradicions rurals i les revoltes populars a la Romania de principis del segle XX. ▢

Viatge al·lucinat al fons de la ment

A 'Les cares', Tove Ditlevsen converteix en literatura la davallada al soterrani infernal de la bogeria

Marina Espasa

LES CARES
Tove Ditlevsen
L'Altra / Seix Barral
150 pàg. / 20,90 €
Trad. Maria Rosich Andreu

L'autora danesa Tove Ditlevsen (1917-1976) va deixar tothom estupefacte i remogut amb la *Trilogia de Copenhagen*, que va merèixer el Premi Llibreter. En aquella confessió a cor obert que anava de dret a l'abisme, l'escriptora explorava temes com la família, el sexe, la maternitat, l'avortament, l'addicció i la tensió constant entre la vocació d'escriptora i totes aquestes condicions, que van ser les seves. Era impossible llegir sobretot la tercera part de la trilogia, *Addicció*, i no estremir-se davant les diverses violències contra el cos que va patir. Després d'una carta de

presentació com aquella, arriba *Les cares* (L'Altra/Seix Barral), una novel·la breu que n'és el revers no podem dir que lluminós, perquè no deixa de ser un relat que davalla al soterrani infernal de la bogeria, però sí il·luminador: és la conversió en literatura d'una de les crisis nervioses que va patir l'autora danesa al llarg de la seva vida.

La brutalitat i la versemblança amb la qual es descriuen alguns dels episodis típics d'un brot psicòtic (veus imaginades, cares intercanviades, paranoies diverses) arriba a ser gairebé violenta de llegir. Si aguantem i ens deixem meravellar pel lirisme suau de la narració, al final ens hem de rendir als peus de la protagonista, una escriptora d'èxit, casada i amb tres fills que és ingressada durant tres setmanes en un hospital psiquiàtric i que aconsegueix dominar l'experiència i revertir-la en un projecte de llibre. De fet, és el que estem pensant tota l'estona: ¿com era capaç de convertir aquest patiment tan intens en literatura? Les veus i les cares que assalten la ment de la protagonista apareixen a tot arreu: sota les reixetes del terra de l'habitació, a les canonades d'aigua o en altaveus imagina-

ris dins dels coixins. Li envaeixen el cervell, li suplantent la personalitat, l'angoixen fent-li creure els pitjors presagis: funcionen com els dimonis d'una narració de terror i esparveren.

Hi ha una metàfora que es repeteix tota l'estona, que és la de les cares que tenen les persones, que són tractades com si fossin un objecte. La narradora les descriu com si fossin de paper, de cartró o de qualsevol material que no és ni carn ni ossos, com si tothom se les pogués intercanviar o col·locar per entrar en una sala o per sortir a fer un volt. Hi ha nens amb cares de quan seran grans, dones amb cares massa enganxades a l'esquelet, gent amb cares intercanviades (els metges i les infermeres, sobretot, se li apareixen com les persones del seu entorn familiar immediat): aquesta característica mèdica és elevada a imatge i funciona com la clau de volta de tota la novel·la. Quan les persones tornen a tenir les cares ben col·locades és senyal que el brot s'acaba i tot podrà tornar a la normalitat. Com els bons llibres, no tornareu a mirar les cares de la gent que us envolta de la mateixa manera després de llegir aquesta història terrible i profundament humana. ▢